

דגשים ועקרונות לפעולה החינוכית בגבול הצפון בעקבות מלחמת "חרבות ברזל" ומבצע "חצי הצפון"

מטרת המסמך:

להדריך את הפעולה החינוכית במרחב הצפוני בעת הזו בדגש על השיקום והצמיחה של יישובי גבול הצפון, לאור השלכות מלחמת "חרבות ברזל" ומבצע "חצי הצפון".

דגשים ועקרונות

1. התיישבות יהודית בגליל בשרשרת הדורות

בימי המקרא היו הגליל והעמקים מושב שבטי דן, אשר נפתלי וזבולון. לאחר חורבן הבית השני, בתקופת המשנה והתלמוד, היה הגליל מרכז יהודי חשוב בארץ ישראל, ובו ערים כמו ציפורי (מושב של ר' יהודה נשיא, עורך המשנה) וטבריה (מושב האחרון של הסנהדרין ובה נחתם התלמוד הירושלמי). בצפון התקיימו קהילות יהודיות כדוגמת טבריה וצפת, שהיתה מרכז חשוב של יצירת הקבלה במאה ה-16 (ובה ישבו האר"י, ר' יוסף קארו ועוד). **ההתיישבות הציונית** ראתה בגליל מרחב הגשמה: בעליה הראשונה נוסדו המושבות יסוד המעלה בעמק החולה וראש פינה במורדות הגליל העליון, ואחר כך מטולה, החוות החקלאיות כדוגמת סג'רה (אילניה) ותל-חי, והקבוצים איילת השחר וכפר גלעדי. בשנות השלושים קמו יישובי חומה ומגדל (הקבוצים חניתה, דן, דפנה, עין גב ועוד). לאחר קום המדינה קמו מושבי עולים רבים לאורך הגבול הצפוני וערים חדשות, כדוגמת קרית שמונה ומעלות, ובהמשך יישובים קהילתיים רבים.

- ☑ הפעילות החינוכית בגליל תדגיש את **רציפות היישוב היהודי בגליל ומרכזיותו של האזור בהיסטוריה היהודית והציונית**.
- ☑ הפעילות תעמיק את הידע וההיכרות עם **חלוצים ומגשימים שפעלו בגליל**, האידיאלים שהנחו אותם והאתגרים עמם התמודדו.
- ☑ הפעילות תנוע על ציר הזמן ותציב את הדוגמה שמנחילים לנו **אירועי מופת מהעבר להתמודדות עם אתגרים בני זמננו**.

2. חלוציות - המחרשה והגבול

בלשונו של יוסף טרומפלדור, **"במקום בו תחרוש המחרשה היהודית את התלם האחרון שם יעבור גבולנו"** - התיישבות וביטחון שלובים במרחב לאורך דורות. מקום המדינה ועד היום ממשיך צה"ל במשימתו לשמור על ביטחון היישובים והתושבים ולאפשר את המשך החיים האזרחיים והפעילות החקלאית והעירונית במרחב.

- ☑ הפעילות החינוכית בגליל תעמיק את ההיכרות עם ההתיישבות היהודית בדגש על **האתוס החלוצי-ציוני** במורשתו של האזור.
- ☑ יודגש **ההקשר ההדוק שבין ההתיישבות לביטחון** ואת האתגר הביטחוני-ההתיישבותי באזור לאורך המאה האחרונה: ממאורעות תל-חי ועד מלחמת "חרבות ברזל".
- ☑ תודגש **מחויבות צה"ל להבטחת ביטחונם של תושבי הצפון**.

דגשים ועקרונות לפעולה החינוכית בגבול הצפון בעקבות מלחמת "חרבות ברזל" ומבצע "חצי הצפון"

3. השתנות האיום ונוכחות צה"ל

גבול הצפון הוא **סביבה דינאמית של איומים משתנים** – מלחמה מול קואליציה של צבאות ערביים במלחמת העצמאות, ארגוני טרור פלסטיניים שפעלו משטח לבנון ואיומים צבאיים שמקורם בסוריה. החל משנות השמונים וביתר שאת לאחר מלחמת לבנון השנייה, התבסס בדרום לבנון ארגון הטרור חיזבאללה, שבתמיכת איראן הקים צבא טרור שאיים על כל מדינת ישראל. מלחמת "חרבות ברזל" בגבול הצפון התנהלה כשנה בקרב הגנה. אז יצא צה"ל למבצע 'חצי הצפון' – בתקיפות מהאוויר ומהים ובתמרון קרקעי הוסר איום הפשיטה, צמרת חיזבאללה חוסלה, ונשללו יכולות רבות של הארגון.

בין ישראל ללבנון נחתם הסכם הפסקת אש המחייב הסתלקות חיזבאללה מדרום לליטני וכניסת צבא לבנון לשם, לצד התייצבות צה"ל על קו הגבול. מימוש ההסכם עדיין לא הושלם, והשלכותיו על המצב הפנימי בלבנון לוטות בערפל. בהמשך, ובזיקה להתערערות מעמדם של חיזבאללה ואיראן, הופל המשטר בסוריה ואת מקומו תפסו ארגונים שמגמתם ביחס לישראל עדיין איננה ברורה. **צה"ל נפרש מחדש בקו הגבול הסורי ויוסיף לקיים נוכחות מאסיבית בגבול הצפון, וככל שיידרש גם מעבר לו, על מנת להרתיע את אויבינו ולהבטיח את שגרת החיים התקינה בצפון מדינת ישראל.**

- ☑ הפעילות החינוכית בגליל תציג את **מפת האיומים המשתנה** ואת ההתפתחויות האסטרטגיות בגבול הצפון בדגש על חיזבאללה, איראן, ציר ההתנגדות וחילופי השלטון בסוריה.
- ☑ הפעילות תדגיש את הדינאמיות של השינויים וחוסר הוודאות בטווח הקרוב המחייבת **ערנות ודריכות מבצעית** והדגשה כי צה"ל מתאים את סדר כוחותיו בהתאם לצרכים המבצעיים.
- ☑ תודגש **מחויבותם של חיילי צה"ל בסדיר ובמילואים להגנה על השגרה האזרחית** באזור ואת חשיבותן של משימות ההגנה וההתקפה למטרה זו.

4. מחויבות לשיקום לפריחה ולשגשוג

במרצת השנים חווה הגליל תקריות גבול, ירי, חדירות מחבלים ומלחמות בין ישראל לאויביה, ותושביו היו נתונים לאיום מתמשך. במהלך מלחמת "חרבות ברזל" ספגו יישובי הצפון נזק כבד, שגרת החיים בהם שובשה כליל ותשתיות רבות ניזוקו ונהרסו. **משימת השיקום שתאפשר את חזרתם של תושבי הגליל בבטחה לבתיהם היא אתגר מרכזי הניצב בפני מדינת ישראל וצה"ל בעת הזאת.**

- ☑ הפעילות תדגיש כי משימתנו המרכזית היא **הסרתם של איומים ביטחוניים, הגנה על הגבול ונוכחות מתמדת באזור במוכנות לכל איום.**
- ☑ תודגש **מחויבותו של צה"ל להבטחת השיקום** של יישובי הגליל **ולחזרת תושביו בבטחה לבתיהם**, ולסייע למאמץ השיקום ככל שניתן.
- ☑ תודגש חשיבות **המפגש עם תושבי האזור** בשיח, בהשתתפות בסיוע ובביקור באתרים בגזרה כחלק מפעולות השיקום.

דגשים ועקרונות לפעולה החינוכית בגבול הצפון בעקבות מלחמת "חרבות ברזל" ומבצע "חצי הצפון"

5. הברית בין ישראלים בני דתות ועדות שונות, הגורל והיעוד המשותפים

בגליל חיות זו לצד זו אוכלוסיות מגוונות של ישראלים בני עדות ודתות שונות: יהודים, ערבים מוסלמים ונוצרים, דרוזים, בדואים, צ'רקסים ועוד. מקרב אוכלוסיות אלו, ובעיקר הדרוזים והצ'רקסים, מתגייסים חיילים ומפקדים לצה"ל ותורמים תרומה חשובה לביטחון האזור והמדינה. **הגליל מבטא את ברית הגורל** בין אזרחיה של מדינת ישראל המתמודדים עם אתגרים ביטחוניים משותפים **ואת היעוד המשותף** של הבטחת חוסנה של מדינת ישראל, שגשוגה וצמיחתה.

☑ הפעילות החינוכית בגליל תציג את **העושר התרבותי** המאפיין אותו ואת **הגיוון האתני, התרבותי והדתי של תושביו**.

☑ הפעילות תציג את **חזון השותפות** בחיים של תושבי הגליל כבשורה לחיים המשותפים בישראל בין הקבוצות המגוונות, **ואת המחויבות לטיפוח האחדות והלכידות למען שגשוג הצפון כולו**.

☑ יושם דגש על **השירות בצה"ל של ישראלים בני דתות ועדות שונות** ועל תרומתם וחיוניותם לעמידה במשימה. הפעילות תתמקד במיוחד בברית בין יהודים לדרוזים ולצ'רקסים ותרומתם המרכזית לביטחון ישראל בהיותם משרתים בחובה בצה"ל.

6. קליטת עלייה

הגליל הוא חבל ארץ קולט עלייה **והמתיישבים בו הגיעו מכל תפוצות ישראל**. בין יישובי הגליל מושבות, קיבוצים ומושבים שהוקמו בעליות הראשונות, טרם הקמתה של מדינת ישראל, ולצידם עיירות פיתוח ומושבי עולים של עולי העלייה הגדולה, לאחר הקמת המדינה. אלו וגם אלו **הפכו את האזור לחבל ארץ פורח, הקימו חקלאות משגשגת ויסדו מפעלי תעשייה ותיירות מגוונים**.

☑ הפעילות החינוכית בגליל תציג את **פניה השונות של החלוציות** באזור ואת רצף העלייה והקליטה בו – מהעלייה הראשונה ועד ימינו.

☑ הביקורים באזור ישלבו **בין צורות ההתיישבות השונות**: קיבוצים, מושבים וערים, ויפגישו את המשתתפים עם התושבים וסיפור העלייה וההתיישבות שלהם.

דגשים ועקרונות לפעולה החינוכית בגבול הצפון בעקבות מלחמת "חרבות ברזל" ומבצע "חצי הצפון"

7. טבע ישראלי

בגליל ערכי טבע, נוף ומורשת ייחודיים: שמורות טבע, נחלים, יערות, אתרי עתיקות ואתרי מורשת. צפון הארץ הוא מרחב טיול ונופש החביב על הישראלים, ורבים מתושביו מתפרנסים מתיירות. במהלך המלחמה נפגע קשה הטבע בגליל, דונמים רבים של חורש טבעי ונטוע נשרפו, והטיולים באזור פסקו כמעט לחלוטין. **בהדרגה משתקם הטבע באזור והשמירה עליו היא משימה מרכזית למען הדורות הבאים.**

- ☑ הפעילות החינוכית בגליל תשלב **סיורי ידיעת הארץ או סקירה גיאוגרפית** המפגישים את החיילים והמפקדים עם ערכי הטבע והמורשת הייחודיים של המרחב.
- ☑ הפעילות החינוכית תדגיש את משמעות ההגנה בצפון **לשמירת ערכי הטבע, המורשת והנוף הישראלי.**

